

La petja de Companys en terres mexicanes

Maria Lluïsa Gally Companys (Ciutat de Mèxic, 1943) i Montserrat Cayuela Gally (Ciutat de Mèxic, 1977) són, respectivament, la néta i la besnéta de Lluís Companys, president de la Generalitat de Catalunya de 1933 a 1940. Els descendents del president assassinat per la dictadura mantenen relació amb els catalans que viuen a Mèxic, sobretot a través del casal de l'Orfeó Català.

Maria Lluïsa, li ha condicionat la vida d'alguna manera ser la néta del president català afusellat?

MARIA LLUÏSA GALLY COMPANYS: No, perquè això a la mare, Maria de l'Alba Companys i Micó, li feia molt mal i no ens parlava massa de l'avi. Fins que no vam ser una miqueta més grans, als dotze o tretze anys, amb els meus dos germans no ens vam adonar de la importància que tenia Lluís Companys. De petits érem uns nens més entre els refugiats, i als catalans ens feien diferents els costums i l'idioma: a casa no es parlava altra cosa que el català! Llavors, de fet, mantenir això no deixava de ser un acte de rebel·lia i d'unitat contra Franco, i estava molt ben vist, la gent ens donava molt suport, fins i tot la resta d'espanyols en general.

—A Mèxic, és coneguda la figura de Companys?

M. LL. GALLY COMPANYS: Depèn; en alguns mitjans mexicans es coneix bé. T'explicaré un fet curiós: per altres raons vaig estar a Cuba en una recepció que va donar Fidel Castro, a qui vaig tenir l'oportunitat de saludar. En fer-ho li vaig dir qui era jo, i ell sabia qui era Lluís Companys: "La felicito perquè porta vostè una sang excelsa", em va dir. Aquí a Mèxic he trobat moltes persones que ho saben, però han de ser més cultes, universitàries. Algunes em pregunten pel meu segon cognom, per

exemple. Popularment, evidentment, no es coneix.

—I el fet català en general, es coneix?

M. LL. GALLY COMPANYS: Per als mexicans nosaltres som espanyols que parlem 'rar', com els gallecs; no tenen massa idea del fet diferencial.

—Montserrat, vostè va viure un temps a Catalunya, com li va anar?

MONTSERRAT CAYUELA GALLY: Vaig tornar de Catalunya el setembre de l'any passat, després de viure-hi quatre anys. Aquest juliol un altre dels meus germans, que també va passar vuit mesos a Barcelona, va tornar de Madrid. Tinc un germà a Tijuana, un altre a Vancouver, i ara som tres a Ciutat de Mèxic. Quan era a Catalunya no li vaig dir gairebé a ningú qui era el meu besavi, perquè em sento una persona republicana i penso que les coses no s'hereten. Em dóna molt d'orgull ser besnéta de Companys, una part de mi se sent catalana i sempre ho serà, però un és el que és, i jo sóc mexicana.

—I vostè, Maria Lluïsa, també se sent mexicana?

M. LL. GALLY COMPANYS. Bé, jo em sento mexicanocatalana, però diguem que si un dia jugués el Barça contra Mèxic aniria amb Mèxic.

—Els besnéts suposo que ja no han viscut amb la mateixa intensitat el sentiment catalanista...

M. CAYUELA GALLY: No, i a més tinc

una part andalusa per la banda del pare. Tots cinc germans entenem perfectament el català, però normalment ja no el parlem, solament amb un d'ells algunes vegades. Alguns als seus fills els el parlen.

—Tenen intenció de tornar a Catalunya?

M. CAYUELA GALLY: Jo sí.

M. LL. GALLY COMPANYS: Jo no. No és un problema d'arrels, sinó de visions de vida. En aquest moment per als joves és molt més gratificant viure a Europa que a Amèrica, sobretot per als de Mèxic.

MCG. (Dirigint-se a la seva mare) També penso que a la teva generació a casa els parlaven molt més de Mèxic com a pàtria adoptiva, com a agraïment. I a nosaltres, com que érem mexicans, mai no ens va inculcar això. La teva generació és més mexicana que els mexicans!

M. LL. GALLY COMPANYS: Però tampoc som mexicans ordinaris, som rars, parlem un altre idioma i tenim altres costums.

M. CAYUELA GALLY: I el menjar!

Maria Lluïsa Gally Companys i Maria Cayuela Gally, néta i besnéta del president Companys.

—**Manteniu les tradicions catalanes?**

M. CAYUELA GALLY: Sí, i tant. Els meus amics de petita em preguntaven: "què heu menjat per Nadal, romeritos?" I jo els deia: "no, què és això? Jo a casa menjo gall dindi, escudella..." Aquestes coses sempre marquen, perquè ets mexicà com els altres, però tens uns altres costums, una altra cultura que també és teva. Una cosa és Espanya i els espanyols; una altra els catalans; una altra els mexicans, i encara una altra els exiliats, que som com una barreja.

—**Els catalans han format guetos a Mèxic?**

M. LL. GALLY COMPANYS: Com totes les minories, els catalans tenen tendència a protegir-se. Són com associacions. Per exemple, si a mi em vénen a demanar feina dues persones en igualtat de condicions i una és catalana, li tindria més simpatia i procuraria donar-li a ella, això crec que és natural, s'ha fet i es continuarà fent.

—**També deuen tenir crisi d'identitat, no se senten d'aquí ni d'allà...**

M. LL. GALLY COMPANYS: Bé, jo sempre ho he tingut molt clar, i aquí hi té molt a veure el que diu la Montse. El meu pare sempre ens va fer sentir mexicans, i crec que va ser un gran encert, perquè si no, sempre hauríem estat navegant entre dues aigües. Això sense perdre els nostres costums ni la nostra llengua.

—**Li agrada que la Montse vulgui tornar a Catalunya?**

M. LL. GALLY COMPANYS: Per descomptat. M'agrada pensar que he complert aquella dita que diu "cria'ls, estima'ls molt, dona'ls-hi armes i deixa'ls anar. Això és el que sempre he procurat fer amb els meus fills.

—**I li hagués agradat que la resta hi hagués tornat?**

M. LL. GALLY COMPANYS: Les coses es van donar així. Cadascú ha fet el seu projecte de vida, però som una família bastant unida. La Montse va tenir l'oportunitat de ser becària a Barcelona, va conèixer molt de prop Catalunya i li agrada molt. Però els altres no han tingut aquestes vivències. Van acabar la carrera, han après idiomes i van fer altres viatges.

Només el Ricardo va viure a Barcelona, però ell no en va sentir l'atracció.

—**Vostè va ser molts anys a la junta de l'Orfeó Català. Què en pensa actualment?**

M. LL. GALLY COMPANYS: Crec que és una institució vella, que necessita renovar-se i tornar-se atractiva per a la joventut, perquè si no, com que ja no hi ha immigració i de catalans a Mèxic en vénen pocs, ja no es podrà mantenir. La gent que fa molts anys que en som socis se'n va cansant. És una opinió molt personal, però penses: "Per què he de pagar una quota per un fet romàntic, o perquè uns senyors vagin a jugar al dòmino?" El fet de ser un lloc de lluita, on es pot parlar català, s'ha anat perdent. Després de setanta anys els interessos ja no són els mateixos. Si l'Orfeó no s'obre una mica i no resulta atractiu per a la gent jove, a poc a poc anirà desapareixent.

—**Però de catalans a Mèxic encara n'hi ha milers, i l'Orfeó és un dels únics nexes comuns que tenen...**

M. LL. GALLY COMPANYS: És clar, és una llàstima i no s'hauria de perdre, però la filosofia hauria de ser més dinàmica, no hauria de ser "de capelleta", del que vulguin tal o tal senyor. Si es fan conferències en espanyol, què més hi fa, la casa s'ha d'obrir! O si es fa una ballada de sardanes, que es publiqui i es deixi venir tothom, no sols els catalans.

—**Què en pensa, de la polèmica llei de la memòria històrica que el Govern espanyol acaba d'aprovar i del tractament que fa de les víctimes del franquisme?**

M. LL. GALLY COMPANYS: Jo crec que aquest tipus de coses es poden perdonar, però mai oblidar. Ens va afectar personalment, òbviament, però un pot ser comprensiu amb les circumstàncies, el que va passar, fins i tot pot entendre políticament que a Lluís Companys no el podien deixar viu. Una cosa és admetre els fets i perdonar-los fins a cert punt, però el que no es pot fer és oblidar, tancar-ho com si no hagués passat res, que és el que vol el PP, i que no és admissible. Les coses s'han de saber, s'han de ventilar i s'han de conèixer perquè és part de la nostra història. Per això crec que aquesta recuperació de la memòria és importantíssima.

Òscar Palau
Ciutat de Mèxic